

Voice of America'dan Ankara Radyosu'na: Kore Savaşı'nda Kamuoyu Oluşturma

Yrd. Doç. Dr. Esra İlkay KELOĞLU-İŞLER
Serdar ANALI

gazi üniversitesi
halkla ilişkiler ve tanıtım bölümü öğretim üyesi
esrakeloglu@gmail.com
gazi üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü
halkla ilişkiler ve tanıtım anabilim dalı doktora öğrencisi
sanali1@hotmail.com

Abstract

From the Voice of America to Radio Ankara: The Construction of Public Opinion During the Korean War

Taking a decision for participation in the Korean War, which outbroke in June 25, 1950, has been one of the major turning points in the history of the Turkey in terms of the political and military perspective. Turkey with that decision taken, for the first time in the history of the Republic, both participated in a de facto war and also sent troops abroad. The government took such a decision under the influence of international political conjuncture in order to achieve his predetermined foreign policy objectives. The government, taking that decision without having the public opinion, had tried to mold a public opinion to avoid losing public support after the decision by applying various political public relations strategy and tactics accordingly. In this study, public opinion setting of the radio, which operated under the control of the government at the time, in accordance with the government's decision, will be analyzed through the conventional qualitative analysis method. Analysis of the public opinion setting during the Korean War, which was an important phenomenon in the recent history, from the public relations perspective for the first time is what makes this study unique.

keywords: Korean War, public opinion, Ankara Radio, Voice of America

Résumé

De voice of America à la radio Ankara: la construction de l'opinion publique durant la guerre de Corée

Du point de vue politique et militaire, la prise de décision le 25 Juin 1950, de participer à la Guerre de Corée est un tournant dans l'histoire de la Turquie. Avec cette décision la Turquie a, pour la première fois dans l'histoire de la République, réellement participé à une guerre et envoyé ses soldats à l'étranger. Le gouvernement, sous l'influence de la conjoncture politique internationale de l'époque, a pris cette décision pour accomplir ses objectifs de politique extérieure. L'ayant prise sans préalablement consulter l'opinion publique, le gouvernement tente après coût de mettre en œuvre des stratégies et tactiques de relations publiques dans le but de créer une opinion publique favorable à sa politique étrangère et obtenir ainsi le soutien du peuple. Ici, nous examinons en nous basant sur la méthode qualitative classique, le rôle que de la radio a assumé, sous l'influence du gouvernement, dans la construction de l'opinion publique.

mots-clés : la guerre de Corée, l'opinion publique, la Radio Ankara, Voice of America

Özet

Türkiye'nin 25 Haziran 1950'de başlayan Kore Savaşı'na katılma kararı alması, siyasi ve askeri açıdan ülke tarihindeki önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Alınan bu karar ile Türkiye, Cumhuriyet Tarihi'nde ilk defa hem fiili olarak bir savaşa katılmış hem de yurt dışına asker göndermiştir. İktidar, dönemin uluslararası siyasi konjonktürünün etkisi altında, belirlediği dış politika hedeflerine ulaşabilmek için bu kararı almıştır. Halkın herhangi bir şekilde görüşünü almadan asker göndermeye karar veren hükümet, sahip olduğu kamuoyu desteğini kaybetmemek için karar sonrasında çeşitli siyasi halkla ilişkiler strateji ve taktikleri uygulayarak hedeflediği doğrultuda kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Araştırmada, hükümetin kontrolü altındaki radyonun, alınan karar doğrultusunda kamuoyunu oluşturma faaliyetindeki rolü klasik niteliksel inceleme yöntemiyle incelenecektir. Makalenin ele aldığı konunun önemi yakın tarihin dikkat çekici olaylarından biri olan Kore Savaşı'ndaki kamuoyunu inşasının halkla ilişkiler tarihi bakımından ele alınmamış bir konu olmasıdır.

anahtar kelimeler: Kore Savaşı, kamuoyu oluşturma, Ankara Radyosu, Amerika'nın Sesi

Giriş

Kore Savaşı boyunca ABD, *Voice Of America (VoA)* aracılığıyla uluslararası düzeyde propaganda yaparken, Demokrat Parti (DP), *Ankara Radyosu*yla ulusal propaganda yapmıştır. Her iki radyonun da yayınlarıyla kamuoyunu nasıl oluşturdukları, olumsuz kamuoyunu olumluya çevirme ve halkın desteği oluşturma, artırma, sürdürme çabaları bu çalışmanın konusudur. Makalede amaçlanan, Kore Savaşı'na katılmaya halkın destek vermesi için Türk kamuoyunun inşa edildiği varsayımından yola çıkılarak tarihsel temalara ayrılan vaka'nın klasik niteliksel inceleme yöntemiyle analiz edilmesidir. Nitel değerlendirmelere ek olarak TRT Ankara Radyosu Arşivi'nde bulunan, az sayıdaki tüm program kayıtları da bakılmıştır, ancak eski araştırmacıların ulaştığı pek çok kayıt günümüzde arşivde bulunmamaktadır. Dolayısıyla Kore Savaşı ve dönemle ilgili radyo içerikleriyle ilgili evvelce yazılmış ikincil kaynaklara ve dönemin gazetelerinde yayınlanmış radyo içeriği haberlerine de bakılmıştır. Bu yazıda öncelikle radyo içerikleri ve kamuoyunu hakkında klasik kuramsal çerçevenin farklı yaklaşımlarla ele alınışı özetlenerek sunulacak daha sonra *VoA*'nın propagandası ile Ankara Radyosu'nun propagandasının benzerlikleri üzerinde durulacaktır. Her teknolojik araç, ortaya çıkması ve dönemin ruhuna uygun popülerleşmesi sonrası, yönetimler tarafından da işlevsel yönetsel araç olarak kullanılmıştır. I. ve II. Dünya Savaşları'nda radyo bu bağlamda uluslararası propaganda için etkin bir araç olageldi. *Amerika'nın Sesi (VoA)* Radyosu, bu kullanıma dikkat çekici ve özgün bir örnektir. Elbette, aracın yayın yapma koşulları devlet tarafından yapılan düzenlemelerle belirlendi. Bu çalışmada Ankara Radyo'sunda *VoA* ile benzeyen ve farklılaşan yanlar Kore Savaşı örneği üzerinden analiz edilecektir. Söz konusu örnek olayın uluslararası kamuoyunun bir parçası olmakla beraber ulusal kamuoyunu da ikna etme mekanizmasının parçası olması ise çalışma alanını ilginç ve önemli kılmaktadır.

Demokrat Parti'nin, NATO'ya üye olabilmek amacıyla meclisten karar çıkmaksızın savaşa asker göndermesi¹, kamuoyunun hiçbir bilgisi ve ilgisi olmayan bir konuda iktidar tarafından kamuoyu oluşturma bağlamında iletişim ve halkla ilişkiler tarihi için eşsiz bir örnek oluşturduğu için özgün bir katkı olacağı düşünülmektedir. Konuyla ilgili incelemeler, belirli ve az sayıda araştırmacı tarafından yapılmıştır. Radyonun tarihsel gelişimi Özden Cankaya'nın TRT'nin kurumsal tarihiyle ilgili kitapta bir bölümde kısaca ele alınırken Meltem Ahıska'nın "Radyonun Sihirli Kapısı" isimli eseri ulusal kimlik kavramının inşasını, radyo üzerinden çözümlenmiş, meseleye klasik bakış açısının dışında teknolojiyle dolaylanmış bir Batıcılık ilişkisini ve politik özneliği sunmuştur. Uygur

1 Kore Savaşı'na katılma kararı TBMM tarafından değil, Bakanlar Kurulu kararı ile alınmıştır. Kore Savaşı'na katılış sürecinde, kararın alınış biçimi hakkında gensoru önergesi veren dönemin bağımsız milletvekili Kemal Türkoğlu, Başbakan'a Bakanlar Kurulu'nun aldığı kararın neden resmi gazetede yayımlanmadığı sorusunu da sormuştur. General Mc. Bride'in ABD Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği 28 Haziran 1950 tarihli mesajı (Foreign Relations of United States [FRUS], 1950, V: V, 1275-1277) Dışişleri Bakanı Köprülü'nün kendisini, Türk Ordusu'nun mevcut durumunu görüşmek üzere toplantıya çağırması hakkındadır.. General'e göre Bakan, konunun Bakanlar Kurulu tarafından görüşülmediğini de belirtmiştir (Analı 2014).

Koşabaşoğlu radyoyu tarihsel olarak siyasal hayatındaki konumu üzerinden çalışmıştır. Muammer Aksoy'un çalışması ise, DP döneminde radyo ile yürütülen banal parti propagandasını anlatmaktadır. Bu çalışmada radyo'nun yönetsel bir araç olarak DP döneminde hükümet tarafından hem halkıyla hem de uluslararası kamuoyuyla ilişkisini, orkestra edişi tarihsel olarak sunulacaktır.

Radyo Araştırmalarının Kuramsal Çerçevesi

Radyonun toplumsal popülerliği ve Dünya Savaşları sırasındaki işlevsel kullanımı, hem ana akım hem de eleştirel akımdan araştırmacıların akademik merakını uyandırmış ve kuramsal tartışmayı hararetlendirecek varsayımların ortaya atıldığı ve hipotezlerin sınıandığı merkezler ortaya çıkmıştır. 1937 yılında Paul Lazarsfeld yönetiminde kurulan ve Rockefeller Vakfı tarafından fonlanan Radyo Araştırmaları Bürosu (The Office of Radio Research) "etki" meselesi üzerinde durmuştur. Etki çalışmaları Newark, Princeton'da başlamış ve New York, Colombia Üniversitesi'nde devam etmiştir (Morrison 1978; Pollack 1980.) Uygulamalı Sosyal Araştırmalar Bürosu (The Bureau of Applied Social Research) olarak adı değişen merkezde, Lazarsfeld ve arkadaşlarına 1937 yılında genç Adorno, Horkheimer'ın danışmanlığı altında "müzik bölümü müdürü" olarak katılmıştır. Meslektaşlarının "hoşlanılan ve hoşlanılmayan **şeyler**", "programın başarısı, başarısızlığı" gibi "basit" konular **üzerinde** durduğunu gören Adorno daha farklı bir **şekilde** konuyu incelemeye karar vermiştir (Cavin, 2008). "radyodaki müzik, propagandadır" varsayımından başlayarak meşhur "Popüler Müzik **Üzerine**" (On Popular Music) yazısı kaleme almıştır. Adorno'ya göre (1941) müzik hem sosyal olarak kontrol altındadır hem de sosyal kontrol aracıdır. Standartlaşmış müzik tipleri, bireyleri pasif ve sessiz dinleyicilere **çevirir**. Sosyal kontrol, müziğin bireyleri pasifleştirmesiyle sağlanır. **İkinci** Dünya Savaşı'yla beraber radyodaki müzik metalaşmış ve fetişleşmişti. Radyo dinleyicisi-tüketicisi fetişleştirdiklerinden tanınabilirdi. Aynı sorunu farklı varsayım ve farklı epistemoloji **üzerinden** inceleyen Lazarsfeld de, neredeyse aynı sonuca erişmişti: "Radyo'nun etkisi dinleyicinin uysal bir satın alıcıya ya da uysal siyasi seçmene dönüşmesidir". Görüldüğü **üzere** eğer ortada toplumsal bir gerçek/olgu/durum varsa, farklı yöntemlerle sorgulama aynı sonucu ortaya **çıkarmaktadır**. Bunlara ek olarak McLuhan'ın 1964'te yazdığı "Understanding Media: The extentions of a Man" isimli eserinde teknolojik aracın bizatihi kendisi **üzerine** bambaşka bir sorgulama getirmiştir. Teknolojik belirlenimciliği savunanları eleştiren Katz'a göre, (1987;33) "Lazarsfeld'in, Hitler'in iktidara yükselişini radyodan ayırma girişimi, McLuhan tarafından alay konusu edilmiştir. McLuhan, Hitler'in mesajının ne olduğuyla hiç ilgilenmez, ya da bu yeni aracın kontrolünün neyin uzantısı olduğuyla da ilgilenmez (Lazarsfeld'in dediğine göre), McLuhan, Alman Faşizminin "ne" söylediğine ve "kim tarafından kontrol edildiğine" bakmaksızın radyoyu "kabile" sesi olgusu üzerinden değerlendirmektedir". McLuhan'ın açıklaması artık geçerli olmasa da Katz, onun düşüncesinin temel unsuruna odaklanmıştır: "Egemen aracın toplumsal düzeni etkileyebileceğini, bunu da hem nasıl düşünüleceğini hem de düzenin ne şekilde olacağını da düzenleyerek gerçekleştirmektedir.

Katz, McLuhan'ın düşüncesini, tıpkı bir teknolojik belirlenimci gibi ilerleterek demiryolu hattı ve trenlerin doğrusal sonucu olarak basının ortaya çıktığı bir sistemde, teknolojinin, herkesi birbirine mesajdan bağımsız olarak bağladığı sonucunun çıkacağını söylemekte ve toplumsal sonuçları teknolojik araçlarla tanımlayan tüm iddiaları anarak, örtük bir eleştiri yapmaktadır (1987:S33). I. ve II. Dünya Savaşları'nda uluslararası propagandanın eşsiz bir örneğini sergileyen *Amerika'nın Sesi (VoA)* Radyosu çeşitli düzenlenme ve yasalarla ABD Dışişleri Bakanlığı'nın resmi sesine dönüşmüştür. Dolayısıyla ABD'nin küresel politikaları doğrultusunda hareket eden ülkelerin de kendi halklarıyla olan ilişkisini ve bu ilişkiyi dolayımıldığı araçların içeriklerine etki etmiştir. Bu çalışmada ele alınan dönem ve durum, Türkiye'deki radyonun yukarıda sunulan araştırmalar sonucunda ortaya çıkan bir gereksinime: Uluslararası küresel iletişim ağlarına eklenme anlamında düzenlemelerin yapılmasına ilksel, somut bir örnek teşkil etmektedir.

Uluslararası Propaganda Aracı Olarak VoA

Kore Savaşı'nda *Ankara Radyosu*, hükümet tarafından hem savaşa giden Tugay mensuplarının aileleri için bir haberleşme kanalı olarak kullanılmış hem de cepheden gelen haberleri tüm kamuya duyurmuştur. Aynı kullanım, *Amerika'nın Sesi (VoA)* radyosunda da vardır ancak, kendi halkına değil tüm uluslararası kamuya hitap etmesi bakımından farklıdır. Rawnsley, uluslararası propagandanın kamu diplomasisi ile eşanlı olduğunu öne sürmekte ve kamuoyunun, hükümet ve devlet sistemlerinde gözle görülür şekilde etkili olduğunu varsaymaktadır. Öte yandan, medya diplomasisinin daha seçici olduğunu ve hükümet ya da rejimi doğrudan etkileyerek diplomat mesleğinden olanlar için alternatif iletişim ya da müzakere kanalı sunduğunu belirtmektedir (1996:12). Rawnsley'in görüşü oldukça idealist bir epistemolojik çerçeveye dayanmaktadır, oysa idealler ve gerçekler arasında bir hayli mesafe vardır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, henüz propagandayı kontrol etmek üzere uluslararası bir düzenleme bulunmamaktaydı. Birleşmiş Milletler (BM) anlaşması ile "barış zamanında yabancı bir ülkenin hükümetine karşı düşmanca, yıkıcı propaganda yaymaktan çekinmenin" gerektirdiği durumlar, bir devletin meşru görevi olarak henüz tanımlanmamıştı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, uluslararası propagandayı kontrol etmek için bir başka adım atılır: BM, barış zamanında bir devletin, yabancı bir devlete karşı yıkıcı propaganda yapmaktan kaçınmasının yasal sorumluluğu olduğunu kurala bağlar. Bu karara ilave olarak BM Genel Kurulu, 1949 yılında "Barış için Esaslar" adıyla kabul edilen ve tüm ülkelere yayımlanan "herhangi bir ülkenin özgürlüğünü, bağımsızlığını veya bütünlüğünü bozmayı amaçlayan, doğrudan veya dolaylı herhangi bir tehdit veya davranışlar ile sivil çatışmaları kışkırtıcı ve insanların iradelerinin araştırılmasından" kaçınılması kararını benimsemiştir (Rawnsley 1996:10).

VoA, ilk yayını, Şubat 1942'de² gerçekleştirmiştir. Dikkat çekici olan, radyonun "Sizlere, Amerika ve Savaş hakkında günlük haber vereceğiz. Haberler iyi ya da kötü olabilir ama size gerçeği söyleyeceğiz" sözüyle açılmış olmasıdır (Adelman 1981: 920). Fakat söz konusu ABD tarafından yapılan uluslararası propaganda ise, burada evrensel bir doğruluk/hakikat sunumu olamayacağına ilişkin tarihte pek çok örnek bulmak mümkündür. Soğuk Savaş Dönemi ve sonrasında, Kore Savaşı Dönemi'nde, farklı araçlar üzerinden uluslararası propaganda yapılmıştır. ABD politikalarını uluslararası kamuoyunda meşrulaştırma, bu politikalara destek toplama, kuvvetli yandaşlık ya da kuvvetli düşmanlık oluşturma yapılan propagandanın amaçlarıdır. Büyük bir ihtimalle ABD yürüttüğü uluslararası propagandanın etkisine güvenmekteydi. Öyle ki, 1948 yılında "Smith-Mudht" isimli bir yasa ile VoA'nın doğrudan Amerikan halkına yayın yapması engellendi; yasanın amacının altında halkın hükümet tarafından dışarıdaki kamuoyu için yapılan propaganda faaliyetinden korunması yatmaktaydı. Bu nedenle VoA devamlı olarak ABD'nin dış politikasının bir aracı olarak tanındı ve kullanıldı. Aynen adının ifade ettiği gibi hükümetin resmi sesidir ve devlet tarafından finanse edilmektedir. 1943 yılında VoA'nın propagandasındaki değişiklikler, kitle iletişim teorilerinin revize edilmesine yol açmıştır. Radyoyu kullanan propagandacılar Avrupa'nın dinleme özelliklerini rapor ettiler ve daha sonra bu raporları mevcut kamuoyu çalışmalarına göre değerlendirdiler (Shulman 1990:116).

Uluslararası Propagandanın Uzantısı: Ankara Radyosu'nda Kore Savaşı

Devlet İstatistik Kurumu'nun verilerine göre Türkiye'de 1950 yılındaki toplam radyo alıcısı miktarı 320 bin 853 adettir (Kocabaşoğlu 1980: 287). 1950 yılından itibaren hükümetin, ithalatı tamamen serbest bırakmasıyla, Türkiye tam bir ithal radyo cennetine dönmüştür. Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 1950 Nisan ayı itibariyle radyo sayısı 263 bin 128'e ulaşmıştır (Yazgan 2006: 165-167). Koloğlu'na göre ise 1950 yılı itibariyle günlük radyo dinleyici sayısı 320 bindir (1992: 120).

İncelenen dönemde *Ankara Radyosu*'nda spiker olarak çalışan Jülide Gülizar, anılarında, Türkiye'de radyo ile ilgili olarak, radyosu olmayan tek ev bile olmadığını hatta boynuzuna radyosunu taktığı öküzüyle tarlasını süren köylü haberlerinin gazetelerde yer aldığını halkın evlerinde sabahtan aşama kadar radyo dinlediklerini belirtmiştir (2008: 21). Daniel Lerner'in, "Radio Listening in Turkey" araştırması dikkat çekicidir. Türk halkının radyo dinleme alışkanlıkları da incelenirken yerel yöneticilerin (muhtar) %93'ünün köyün genelde tek radyo alıcısının bulunduğu kahvede, günlük haberleri dinlemeyi ve tartışmayı sevdiği tespit edilmiştir. Ayrıca bu insanların %50'sinin BBC ve VoA'yı dinledikleri de araştırma sonucunda anlaşılmıştır (akt. iç. Brockett 2003: 195-196). Lerner'in

2 Burada bahsedilen yayın, Pearl Harbor bombalanmasından iki hafta sonraya denk gelmektedir.

yapmış olduğu araştırmadan büyük kentlerin dışındaki yerleşim birimlerinde yaşayanların, evlerinde olmasa bile kahvelerde radyo aracılığıyla güncel konulara ilişkin bilgileri öğrendikleri ve ayrıca da sadece ulusal yayınları değil, yabancı yayınları da takip ettikleri anlaşılmaktadır. Ahıska'ya göre, radyo aynı anda tüm halka hitap ederek milletin nesnesini kendi hitabında içkin olarak kurmaktadır. Bu özelliğiyle radyo, bütünleştirici teknolojidir. Katı toplumsal sınırları aşarak, kültürel seçkinlikleri ve "düşük kültürleri" merkezdekileri ve çevredekileri, kadınları ve erkekleri aynı hitapta birleştirmektedir (2005:21). Görüldüğü gibi kamuoyu, mevcut değilse oluşturma ve mevcutsa, yönlendirme bakımından radyo hükümete mükemmel bir olanak sunmaktadır. Türkiye'de radyo Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü bünyesinde başlamıştır (TBMMD, 24.05.1949, O: 3, 717). Ülke genelinde yayın yapan Ankara ve İstanbul radyoları söz konusu kurumun bir alt kuruluşu olan Radyo Dairesi Müdürlüğü'ne bağlıydı. Kocabaşoğlu'na göre 5392 sayılı yasanın içerdiği bazı maddelerden ve devletin verdiği izinden yararlanarak İstanbul Teknik Üniversitesi Radyosu, İstanbul Teknik Okulu Radyosu ve İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Radyosu kurulmuştur. Bu radyolarda kısa dalga yayın bandında yayın yapan vericiler kullanmıştır (1980: 286). Anlaşılabacağı üzere devlet denetimi dışında yapılan radyoculuk çok sınırlıydı. Bu dönemde radyodan yapılan yayınlar; haber ve siyasal nitelikli programlar, eğitici yönü ağır basan programlar, manevi yayınlar ve kültürel yayınlar alt başlıkları altında toplanabilir. Ankara Radyosu'nun incelenen dönemde günlük 486 dakika (8.1 saat), İstanbul Radyosu'nun ise 426 dakika (7.1 saat) yayın yaptığı tespit edilmiştir. Radyo yayınlarının yaklaşık %14'ünü, müzik ve eğlence programı dışındaki konuşma ağırlıklı yayınların yarısına yakını haberlerden (haber bültenleri ve haber programları) oluşturmaktadır. Örneğin; *Radyo Gazetesi*, *Öğle Gazetesi*, *Haftanın Siyasi İcmali* ve *TBMM'de Bugün* gibi yayınlar yapılmıştır (Kocabaşoğlu 1980: 306). Günlük olayların *Haberler* programı altında 15 dakika süreyle sabah, öğle, akşam ve yatsı zamanı olmak üzere günde dört defa, iç ve dış olaylar ele alınmıştır. *Öğle Gazetesi* programının öğlen saat 13.30'da 15 dakika süreyle günde bir defa, *Radyo Gazetesi* programının ise akşam saat 20.15'te 15 dakika süreyle günde bir defa yayınlandığı tespit edilmiştir. Gülizar'a göre *Radyo Gazetesi* bu yıllarda en çok dinlenen programdır. *Radyo Gazetesi* devletin dış dünyaya dönük sesi, içerdeyse devletin resmi ağız olması bakımından VoA ile aynı özelliktedir. DP iktidarı ile birlikte, *Radyo Gazetesi*, DP'nin propaganda saatine dönüşmeye başlamıştır. Hükümetin *Radyo Gazetesi*'ni, Kore'ye asker gönderme kararını almasının öncesinde ve sonrasında da propaganda amaçlı kullandığını düşünmek yanlış olmayacaktır. İktidarla muhalefet arasındaki tartışmalar, *Meclis Saati* adıyla da bilinen *Büyük Millet Meclisinde Bugün* programında yayınlanmıştır. Saat 22.00'de yayınlanan bu programda, o günkü Meclis çalışmalarına ilişkin haberler verilmiştir. Basın Yayın Turizm Genel Müdürlüğü görevlilerince hazırlanan söz konusu program, DP iktidarının ilk yıllarından başlayarak, muhalefetçe "partizan" yayının araçlarından birisi olmakla eleştirilmiştir (Kocabaşoğlu 1980: 311). Gülizar'a göre "haftanın beş gecesi saat 22.00'de başlayan bu programın bitiş saati genelde belli olmamakla beraber saat 22.45'i bulabilmiştir. Tıpkı haber bültenlerinde ve "Radyo Gazetesi"nde olduğu gibi, Meclis bültenlerinde

de yalnızca DP yöneticilerinin ve iktidar partisi milletvekillerinin konuşmaları yayımlanır, muhalefet milletvekillerininki es geçilirdi” (2008: 34-37). Tüm radyo yayınlarının %3’ünü, eğitici yönü ağır basan konular oluşturmuştur. Bu yayınların bir bölümünü, Türkiye’nin genel olarak Batı dünyasıyla, özel olarak da ABD ile gelişen ilişkilerini açıklamak, savunmak ve haklı kılmaya yönelik yapılan, *Türkiye’de Marshall Planı, Birleşmiş Milletler Saati ve NATO Saati* gibi programlar oluşturmuştur (Kocabaşoğlu 1980: 312). Türkoğlu, *Radyo Haftası*’nı ilk magazinelle radyo dergisi olduğu için incelenmeye değer olarak nitelendirilmiştir (1995:16). *Radyo Haftası* dergisinin 1950 yılındaki sayıları incelendiğinde *Marshall Planı* adlı yayının Cuma günleri saat 21.00-21.15 arasında ve *UNESCO Gazetesi* programının da genelde Perşembe günleri saat 21.00-21.15 arasında yayınlandığı görülmektedir.

Radyodaki manevi yayınlar Cankaya’ya göre, Türk ulusunun kahramanlığını vurgulama amacı gütmüş ve dinsel içerik taşımamıştır. Bu nedenle de laik manevi yayınlar olarak adlandırılmışlardır. “Türk Kahramanlığı”, “Kahramanlar Geçiyor” gibi adlar taşıyan bu programlar, uzun yıllar Türkiye radyolarından yayınlanmıştır. Ulusal birlik ve beraberlik, toplumun özgüvenini arttırmak gibi amaçlar taşıyan bu programlar, daha çok geçmişe ilişkin tarihi olayları hikâyeye ederek, Türklerin ne kadar kahraman bir ulus olduğunu anlatmıştır. Feridun Fazıl Tülbentçi’nin *Kahramanlar Geçiyor* adlı kitabı da aynı radyo program dizisine kaynaklık etmiştir (2002: 49). Hem 28 Ekim 1950; *Zafer* gazetesinde, hem de *Radyo Haftası* Dergisi’nin 23. hafta, 23.sayı, 2 no’lu Cildinde (1950) *Kahramanlar Geçiyor* adlı programın Kore Savaşı sürecinde Perşembe günleri saat 21.00-21.15 arasında, *Türk Kahramanlığı* adlı programın ise *Asker Saati* programı içinde yayınlandığı tespit edilmiştir.

Radyo’da ayrıca *Serbest Konuşmalarda*, çeşitli bakanlıklar, kamu kuruluşları ve kamu yararı güden derneklerin çalışmalarını ele konuşmalar yayınlanmıştır. Yaklaşık 15 dakika süren bu programlarda, radyo dışından, spiker olmayan, o kuruluşlarla ilgili kişiler konuşmuştur (Cankaya, 2002: 47). Yine *Radyo Haftası* Dergisi’ndeki verilere göre (1950) 1 Temmuz 1950 ve 28 Ekim 1950 tarihinde akşam yayınlarında *Serbest Konuşmalar* ve *Konuşma* adını taşıyan 15 dakikalık programlar yapılmıştı. Dönemin gazetelerini incelerken *Zafer* gazetesi yazarları M. Faik Fenik ve Muhip Dıranas’ın, bu program için konuşmalar yaptığı ortaya çıkmıştır.³ Bu tespitlere dayanarak *Konuşma* adlı radyo programında, iktidar mensuplarının veya yanlılarının, hükümetin lehinde konuşmalar yapıldığı ileri sürülebilir.

ABD ve İngiltere ile yapılan kültür anlaşmaları gereğince VoA ve BBC’ye Türk radyolarından yayınlar yapma ve program düzenleme yetkileri verilmiştir (Kocabaşoğlu 1980: 357-358). Bu radyoların kendi kültürlerini ve kapitalizmi öven ve dönem itibarıyla de komünizmi yeren yayınlar yaptığını düşünmek yanlış olmayacaktır. Yabancı kaynakların Türk radyolarında yaptığı yayınlar

3 6,13, 15, 20, 22 Kasım,11 ve 13 Aralık 1950 tarihli *Zafer*’in radyo programları saati bölümü.

dışında, yerli radyolarda yabancılara yönelik yayınlar da yapılmıştır. Tuğrul, bu tür yayınları, Amerikalı dost ve müttefikler için hazırlanan Noel ve Paskalya yortusu programlarını ve “Washington’a *şirin* görünebilmek tutkusuyla daha pek çok utanç verici işlerin yapıla geldiğini” eleştirmektedir (1975: 49).

Ulusal Kamuoyunun Radyo Aracılığıyla Oluşturması

DP planlı ve sistematik bir süreklilik içinde faaliyette bulunarak Türkiye’de modern siyasi halkla ilişkilerin başlangıcını yapmıştır. Parti üyelerinin, radyonun kamuoyu oluşturmak için kullanması da DP’nin siyasal halkla ilişkilerinin önemli bir parçasıdır. Bu durum, iktidarı yeni girişimlere yöneltmiş ve yeni istasyonlar açmıştır. Ayrıca program içeriklerinde de değişiklikler olmuştur. *Radyo Gazetesi* programı da bu değişikliklerden payına düşeni almıştır. Gülizar’a göre, *Radyo Gazetesi* dışarıyı bir yana bırakmış, içeriye dönük bir programa dönüşmüştür. Program giderek iktidar partisinin propaganda saati haline gelmiştir. Bu arada diğer konuşma içerikli programlar haberler de dahil olmak üzere “iktidarlaştan” bir görünüm almış ve propaganda aracına dönüşmüştür. Haber yayınlarında her türlü “haber ölçüsü” bir yana bırakılmış, olayın iktidara yakın olma ya da iktidara dair olma yolunda bir “ölçü” ortaya çıkmıştır” (1983: 2741-2742).

İncelenen dönemde radyoda yayınlanan haberler, Radyo Haber Dairesi tarafından oluşturulmuştur. Cankaya, haberin AA’ndan sağlandığına, yabancı haberlerin ise “radyonun dış ülkelerde muhabirleri olmadığı” için 1946-1960 yılları arasında çevrilerek kullanıldığına dikkat çekerek hükümetin haberler üzerindeki tekeline sürdürdüğü ve haberleri denetleyebildiğini belirtmektedir. (2002: 50). Bu dönemde radyonun “partizan” sıfatını hak etmesine neden olan sebebine dönemi yaşayanların bellekleri üzerinden anlamlandırmak mümkündür. Gülizar’a göre, iktidarın habercilik ilkesi Başbakan’ın hep başrolde sunulmasına dayanıyordu. Haber bültenlerinde Başbakan’ın haberlerinden kalan süreler diğer bakanlara DP’lilere yer veriliyordu. (2008: 21-22). Muammer Aksoy’a göre, Partizan bir idare yaratmak için her aracı kullanan hükümet, devlet radyosunu, fiilen DP Radyosu’na dönüştürmüştür. Aksoy, DP’yi muhalefet yıllarında radyonun partizanca kullanımını demokrasiye aykırı değerlendirip eleştirirken, iktidara geldikten sonra radyoyu partizan idarenin en tipik bir örneği haline getirmiştir (1960: 4,12). Tuğrul ise DP’nin radyo programlarını sık sık altüst ettiğini ve DP tarafından bir bölge kongresinde yapılan konuşmaların bile saatlerce radyoda yayınlanmasını (1975: 59) tarafılığının bir kanıtı olarak sunmaktadır. Ahıska’ya göre ise tüketim kültürünün, milli politikaların ve savaşların şekillendirildiği bir teknoloji olarak radyo çoğunlukla kendine bir sanat payesi yakıştırmaz, çok daha sıradan işlevleri vardır çünkü. Bir yandan politik propaganda anlamını gizlemeye gerek görmez; ancak bir yandan da etkileyebilmek için yaratıcı ve eğlenceli olmak, günceliğin içinde bir anlam yaratmayı başarmak zorundadır (2005:22). Kore gibi dünyanın öteki ucunda yer alan bir yere Türk askerinin “gitmesi gerektiği” anlamını yaratmakta radyonun rolü ne idi? Bu sorunun yanıtı DP’nin Kore’ye asker gönderme kararını hem basın hem *Ankara Radyosu*’ndan 26 Temmuz 1950 tarihinde tüm ülkeye

duyurmasıyla başlar (27 Temmuz 1950 *Ulus*). Dönemin ana muhalefet partisi olan CHP, iktidarın radyoyu kullanma biçimiyle ilgili sıklıkla eleştirmiştir. Ancak bu eleştiriler daha çok kendilerinin radyodan yeterince yararlanamadığına odaklanmaktadır. Hükümetin radyo yayınlarından muhalefeti mahrum bıraktığı yönünde *Ulus*'ta birçok yazı mevcuttur. Bu konuda 28 Temmuz 1950 tarihinde *Ulus*'un, "Devlet Radyosu DP'nin emrinde" başlıklı haberinde "Asker sevki kararı karşısında CHP'nin görüşünü açıklayan demeç radyoda neşredilmedi" ifadelerine yer vermiştir. Radyonun kamuoyu oluşturmadaki gücünü daha muhalefetteyken fark eden Başbakan, Kore meselesi ile ilgili görüşlerini açıklamada sıkça radyoyu kullanmıştır. Başbakan'ın 28 Temmuz 1950 tarihinde yaptığı basın toplantısı radyolardan canlı olarak yayınlanmıştır. Toker bu toplantıyı anılarında şöyle anlatmıştır: "Devlet radyosu asker yollanması kararı karşısında CHP görüşünü hiç vermedi. Başbakan'ın basın toplantısı ise virgülüne kadar okundu" (1991: 83). Başbakan radyoda yayınlanan konuşmasında hükümetin aldığı Kore'ye asker gönderme kararını savunmuş ve karara karşı olan CHP'yi eleştirmiştir. Başbakan konuşmasında kullandığı "Hükümetimizin almış olduğu karar bir harp kararı değildir, sulhu koruma teşebbüsü ve karardır" ifadesiyle, askerlerin bir savaşa değil de, barışın hüküm sürdüğü bir bölgede, barışı korumaya gönderildiği algısı kamuoyunda yaratılmaya çalışmıştır. Başbakan konuşmasında karara karşı olan Barışseverler Cemiyeti'ni de sert bir dille eleştirmiştir. Başbakan konuşmasını "Hükümetin kararının asli milletimizin ruh ve iradesine tamamıyla uygun olduğuna kaniyiz. Bu sebeple milletimizin tam bir tasviple karşılayacağına ve karşılama olduğuna emin bulunuyoruz" cümlesiyle tamamlamıştır. Başbakan kullandığı bu ifadeyle ülke halkının tamamının alınan kararı desteklediği yönünde bir algı yaratarak, kamuoyunu yönlendirmeye çalışmıştır. "Anlam yaratma" sürecinde "savaş" kavramının yerine "barışı korumak" ikame edilmesi günümüzdeki algı yönetimine son derece benzemektedir. Örneğin 30 Ağustos 1950 tarihli *Zafer*'de "DP Genel Başkanı radyoda konuştu" başlıklı habere göre Başbakan "Kore meselesinde (CHP liderinin) takip ettiğimiz hareket hattının bir harp kararı olduğunu ifade etmesindeki kötü niyet meydandadır. Çünkü bunun bir sulhu koruma kararı olduğunda bütün demokrat âlemi müttefiklerdir." (Kılıçık, 1991:155). Kamuoyunun iknasında bir başka taktik, Avrupa Konseyi'nde görevli Türk vekillerin, kimi zaman alınan kararın yabancı politikacılar tarafından nasıl takdir edildiğini, radyo aracılığıyla bildirmesiyle gerçekleşmiştir. 20 Ağustos 1950'de Strasbourg'da Avrupa Konseyi toplantısı yapılırken, BBC radyosu DP milletvekilleri Suat Hayri Ürgüplü ve Ziyad Ebüzziya'nın, Türk Kamuoyuna mesajlarını Londra'dan yaptığı yayınlarla iletmiştir (*Aydın Tarihi* Ağustos 1950: 86-87). İki vekil de konuşmalarında özetle Konsey'de yaptıkları çalışmalardan bahsetmiştir. Ürgüplü, Dış politikada Kore savaşıyla oluşan ittifakı anarak görüşüp konuştukları devlet adamlarının Türkiye'nin fedakârlığına takdir ve hayran olduklarını söylemiştir. Diğer DP milletvekili Ziyad Ebüzziya da radyodaki konuşmasında, alınan karar nedeniyle, Avrupa ülkelerinde Türkiye lehine oluşan havadan bahsetmiştir. Kısacası iki vekil, BBC'den yaptıkları bu açıklamalarla Avrupa devletlerinin alınan karara gösterdiği takdire vurgu yaparak, hem hükümetin saygınlığını arttırmaya hem de alınan kararın doğruluğunu göstermeye çalışmışlardır.

11 Ekim 1950 tarihli *Zafer'in "Samet Ağaoğlu'nun radyo konuşması"* başlıklı haberine göre Başbakan Yardımcısı Ağaoğlu radyodan halka bir konuşma yapmıştır. Ağaoğlu konuşmasında özetle iktidara geldiklerinden beri yaptıkları icraatları anlatmıştır. Başbakan Yardımcısı konuşması esnasında hükümetin aldığı Kore kararı ile ilgili kullandığı "şerefli devlet ve millet olarak taahhütlerimize sadık kalmak suretiyle" ifadesiyle kamuoyuna "Türk halkı için verilmiş sözlerini tutmak çok kutsal bir değerdir, bu nedenle de BM'ye verilen söz gereği, Kore'ye asker gönderildi" imasında bulunmuştur. Ağaoğlu konuşmasında diğer devletlerin hükümetin kararına gösterdiği saygı ve sunduğu takdirleri de belirterek, alınan kararın doğruluğunu göstermeye çalışmıştır. Ayrıca alınan kararlar ilgili itirazlarını belirten muhalefeti de komünist olmakla suçlamıştır.

Kocabaşoğlu'na göre, *Marshall Planı*, *NATO Saati* gibi düzenli ve sürekli programların varlığını, mali sınırlılıklara rağmen dönemin ekonomik ve siyasal tercihlerinin bir göstergesi gibi değerlendirmiştir. Arşivden ulaştığı 1951 tarihli 201 nolu plakta *Marshall Planı* programında, planın amacı, yararları, yardımların nasıl kullanılacağı üzerinde durulduğunu, 18 Şubat 1952 tarihli *NATO Saati* programında ise NATO'nun tarihçesi, antlaşma hükümlerinin çözümlenmesi, NATO bursları ve NATO yarışmalarından söz edildiğini aktarmaktadır. (Kocabaşoğlu 1980: 355). Radyoda kendi partisi hakkında olumlu ve bol enformasyon iletmekte mahsur görmeyen DP, söz konusu olan Kore Savaşı için kamuoyunu inşa etmek olduğunda, uluslararası politika konularına uzun uzun yer vermiştir: Marshall Yardımı, BM'ye olan taahhütler ve Atlantik Paketi'na katılmanın gerekliliği. Cankaya'nın aktardığına göre, *TRT* arşivlerinden bulunan ve NATO'ya katıldıktan kaydedilmiş bir plakta ise "anavatandan binlerce kilometre uzakta şerefle çarpışarak sözüne daima sadık kaldığını ispat etmiş bulunan memleketimiz askeri..." (2002: 50) ifadesi bulunmaktadır. Görüldüğü üzere Kore Savaşı'na katılma kararının meşrulaştırılması sistemli, planlı bir yapıdadır. Kamuoyu'nda konuyla ilgili olumlu ve destekleyici tutumların yaratılması için radyo yoluyla NATO propagandası yapılmıştır. Ankara Radyo'sunun dijitalleştirilmiş ve araştırmacılarının hizmetine sunulmuş bir arşivi olmamakla beraber eski çalışmalarda anılan kayıtlar bile zamanla talan edilmiştir. Dolayısıyla elde sadece bu kayıtlara ulaşılmış bilim insanlarının aktarımları kalmıştır. Gazete haberleri incelendiğinde, hükümetin Kore Savaşı sürecinde radyo yayınlarını kullanarak, kendi kararı doğrultusunda kamuoyu oluşturmaya çalıştığı açıktır.

Kore'ye Giden Tugaya Yönelik Yayınlar

5392 sayılı yasa ile dış yayınlar, Kısa Dalga Yayınlar Şefliği olarak *Ankara Radyosu* Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Kısa dalga verici postaları ile yurt dışına yönelik Türkçe ve yabancı dilde yapılan yayınlar bu birimce yürütülmüştür. Ankara Çakırlar Çiftliğine inşa edilen 100 KW gücündeki kısa dalga vericisi Ekim 1950'de deneme yayınlarına başlamıştır. Bu yeni verici ABD, Batı Avrupa ve Uzak Doğu'ya yönlendirilmiştir (Akarcalı 2003: 61-70). İnşa edilen bu vericiler ile Kore'de bulunan askerlere yönelik yayınlar yapılması da olanaklı hale gelmiştir.

15 Ekim 1950 tarihinden itibaren Kore’de bulunan Türk birliğine yönelik *Ankara Radyosu*’nda, Milli Savunma Bakanı Refik Şevket İnce’nin de katıldığı törenle radyo yayınları yapılmaya başlanmıştır. Bakan aynı zamanda *Ankara Radyosu*’nda yayımına başlanan *Memleketten Selamlar* programının açılış konuşmasını da yapmıştır (Koyaş 1950: kayıt 326). Bakan’ın bu konuşması sadece Kore’deki askerler tarafından değil, Türk kamuoyunca da takip edilmiştir. Bakan konuşmasında Kore’ye gidiş amaçlarına ve icra edecekleri muharebelerde askerlerin göstermeleri gereken kahramanlıklara, maneviyatı yüksek bir dille değinmiştir. Aynı konuşmada özellikle tarihte Türk askerinin gösterdiği kahramanlıklara değinilerek, askerlerin morali yükseltilmeye çalışılmıştır. Bakan konuşmasında kullandığı “sulhu seven milletlerin istiklali”, “hürriyet”, ve “dava” kelimelerden oluşan söylemiyle, sadece Kore’de savaşan askerleri değil sıradan halkın da savaşa katılma kararını onaması için çabalamak olarak yorumlanması mümkündür. MSB’nin konuşmasından sonra Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürü Halim Alyot da radyodan bir konuşma yapmıştır (Koyaş 1950: kayıt 327). Alyot bundan sonra yapılacak *Memleketten Selam* programlarının içeriğinden bahsettikten sonra Bakan gibi duygusal bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında, Kore Savaşı’na katılan askerlere, “dünya barışını korumak vazifesi” ni bir kere daha hatırlatmıştır. Böylece Kore’ye yönelik yapılan yayınlar 15 Ekim 1950 tarihinden itibaren *Kore Saati* programıyla başlamıştır. Yapılan gazete ve *Radyo Haftası* Dergisi taramaları sonucunda programın başlangıçta çarşamba ve pazar günleri, 19 Kasım 1950’den itibaren ise her gün saat 12.15-13.00 arasında yayımlandığı tespit edilmiştir. Programın adı olan *Kore Saati* ismi zamanla *Asker Saati* olarak değişmiştir. Program içinde *Memleketten Selam*, *Bir Silah Arkadaşınız Konuşuyor*, *Posta Kutusu* ve *Türk Kahramanlığı* gibi bölümlerin de yer aldığı tespit edilmiştir. Kayıtlarda Kore’ye yönelik radyo yayınlarının 15 Ekim’de başladığı belirtilse de, Kore’deki Türk Birliği’nde Alay Komutanlığı görevinde bulunan Albay Celal Dora anılarında, *Ankara Radyosu* ile ilk irtibatı 29 Ekim 1950 saat 19.30’da kurabildiklerini belirtmiştir (1963: 69). Bu çalışmayı zenginleştirmek üzere iki Kore gazisi ile yapılmış derinlemesine mülakat verileri de kullanılacaktır. Kore Gazisi Ali Cengiz Türkoğul⁴ Türkiye’den yapılan yayınları saat farkı nedeniyle Kore’de gece 03.00 civarında telsizlerden yakalayabildiklerini ifade etmiştir (Analı, 2013b). Kore Gazisi Osman Yaşar Eken⁵ ise *Asker Saati* programında yayınlanmasını istedikleri şarkı ve türküler için Kore’den TRT’ye mektuplar yazdıklarını, cephede uygun oldukları zamanda da radyodan yayınlanan bu müzikleri dinlediklerini belirtmiştir. Gazi Eken bu isteklerinin ayrıca *Kutup Yıldızı*’nda⁶ da yayımlandığını ifade etmiştir

4 1927 yılında doğan Gazi Ali Cengiz Türkoğul, Kore Savaşı’na Levazım Üsteğmen rütbesi ile 2’inci Değiştirme Tugayı’nda İkmal subayı olarak katılmıştır. Dönem itibarıyla iyi derecede İngilizce bilmesi sebebiyle Amerikalılar ile irtibatı sağlamak için çevirmenlik görevi de yapmıştır. Gazi Türkoğul ile yapılan söyleşide Abdi İpekçi’nin de Asteğmen rütbesiyle çevirmen olarak Kore Savaşı’na katıldığını ifade etmiştir.

5 1930 yılında doğan Gazi Osman Yaşar Eken, Kore Savaşı’na Piyade Astsubay Çavuş rütbesi ile 3’üncü Değiştirme Tugayı 1’inci Tabur 3’üncü Bölük Takım Astsubay’ı olarak katılmıştır. Gazi Eken tarihe kanlı Wegas Muharebeleri olarak geçen çarpışmalara katılmıştır

6 *Kutup Yıldızı* (*North Star*) Kore’de bulunan Türk Birliği tarafından çıkarılan gazetenin adıdır.

(Analı 2013a). Program akışı ise şu şekildedir; Kore ile ilgili bir konuşma, Kore’de bulunan askerlere yönelik istenen müziklerin çalınması, cepheden haberler ve kapanış. *Memlekette Selamlar* bölümünde Kore’de bulunan askerlerin yakınları, mesaj ve temennilerini bizzat kendileri Kore’ye iletmışlerdir. Kendileri yayına gelemeyen ailelerse 50 kelimeyi geçmeyen mektuplar yazarak, *Ankara Radyosu*’na göndermişlerdir. Bu mektuplar da radyo spikeri tarafından okunarak Kore’deki askerlere mesajlar iletilmiştir.

Ankara Radyosu Arşiv Dairesi’nde “Memlekette Selamlar” programı ile ilgili dört adet plak olduğu tespit edilmiştir.⁷ Dinlenen bu plaklarda asker yakınlarının Kore’deki savaşa katılan yakınlarına selam gönderdikleri, bazen de önemli bir olay olmuşsa (doğum gibi) kısaca onunla ilgili haberler verdikleri tespit edilmiştir. Yayınlar başlamadan önce ve yayın aralarında da mutlaka Türk halk müziğinden veya kahramanlık türkülerinden seçmeler yapılarak yayınlandığı da belirlenmiştir.

9 Kasım 1950 tarihli *Cumhuriyet*’in “Kore’den intibalar” başlıklı haberinde, Kore cephesinde Türk askeri ile geçirdiği günleri anlatan Faruk Fenik, Mehmetçiklerin *Ankara Radyosu*’nu dinleyişini şu şekilde tasvir etmiştir: “Akşam saat 7.15’de radyonun başını görmelisiniz! *İğne* atsanız yere düşmeyecek. Mehmetçikler nerede ise hopörlerin içine girecekler. Radyonun bu kadar *özlenildiği* yer hiçbir zaman görülmemiştir... Ankara’nın Sesi ta Kore’de bile bizim kahramanlara kuvvet kaynağı oluyor. Mehmetçik demek ki Kore’de yalnız değiliz! Türk milleti bizimle beraber diyor.” Fenik’in haberi yazış biçimi ve koşulları Körfez savaşı sırasında sıklıkla tartışılmış olan “iliştirilmiş gazetecilik” e ilksel bir *örnek* olsa da dönemin koşullarında bu tarz bir sorgulama ve değerlendirme bulunmamaktadır. Kore’de bulunan askerler ise Türkiye’deki akrabalarına ve yakınlarına mesajlarını *VoA*’da yayınlanan *Memlekete Selamlar* programıyla yollamışlardır. *Zafer*’in 20 Aralık 1950 tarihli “*Amerika’nın Sesi* radyosu yarın akşam Kore Birliğimiz mensuplarının mesajlarını nakledecek” başlıklı haberine göre 21-22 Aralık 1950’de yayınlar başlamıştır. *Ankara Radyosu* Arşiv Dairesi’nde *Memlekete Selamlar* programı ile ilgili bir adet plağın mevcut olduğu tespit edilmiştir. Bu plakta Kore’de savaşan askerlerin, Türkiye’de bulunan ailelerine cepheden mesajlarını ilettikleri belirlenmiştir (Hürkuş, 1950: kayıt 372). Plağın çok parazitli olması nedeniyle bazı konuşmalar anlaşılammıştır. *Zafer*’de yapılan taramalar esnasında, *VoA*’nın yayınlarının Aralık ayından itibaren Türkiye’de her gün akşam saat 20.00 ile 20.30 arasında dinlenebileceğini belirten haberlere rastlanmıştır.

Bu yayınların dışında *Ankara Radyosu* arşivinde, Kore’deki birlikte bulunan askerlerle yapılan ve daha sonra *Ankara* ve *İstanbul Radyoları*’nda yayınlanan röportajlara da rastlanmıştır. 104 nolu plaktaki röportaj; Kore’de Türk askerleri fiili

7 15.10.1950 tarihli 326 nolu plak, 15.10.1950 tarihli 327 nolu plak, 5.12.1950 tarihli 246 nolu plak ve 22.12.1950 tarihli 236 nolu plak.

olarak Kumyangjangni Muharebeleri'nde savaşırken, canlı olarak kaydedilmiştir (Fenik 1951: kayıt 104). *Radyo Haftası* kayıtlarına göre Kore'deki askerlerle ilgili yapılan röportaj ve haberler bir süre sonra *İstanbul Radyosu*'ndan da yayınlanmaya başlanmıştır (*Kore'deki Kahramanlar*, 1951).

Ankara Radyosu'ndan yayınlanmaya başlayan bu programların temel amacı Kore'deki Türk birliği ile haberleşmeyi sağlamak, gerek Kore'de savaşan askerlerin gerekse onların yakınlarının ve tüm toplumun maneviyatını yükseltmek olmuştur (Kocabaşoğlu 1980: 317-318). Akarcalı'ya göre ise "programlarda askerlerin Kore'de niçin savaştıkları sorusuna sistematik bir şekilde cevaplar verilmiş, hür dünyanın savunulması gerekçeleri ile Türk'ün yardımsever, kahraman yapısı üzerine kurulu programlar yapılmıştır" (2003: 68).

Sonuç

Alan Turing hakkında yapılmış savaş sırasında radyonun kullanımını gözler önüne seren film *The Imitation Game*'de hem radyonun toplumsal popülerliği ve hem de her alandan gelen araştırmacıların akademik merakını cezbedişi okunabilmekteydi. Türkiye'de ne kadar ilginçtir ki radyo konusu genellikle birbirine benzeyen konu ve sorunlar üzerinden tarih ve o tarihi yapan insan/toplum'dan koparılarak mekanik bir süreçmiş gibi ele alınmaktadır. Kore Savaşı'na asker gönderme kararı, Radyo'nun ulusal ve uluslararası propaganda bağlamında oynadığı eşsiz rolü, kamuoyunun inşası ile iç içe geçen bir kesişim kümesi içerisinden çözümleme olanağı tanımaktadır. Peki, tamamlanmış bir süreç gibi duran bu olay halihazırda NATO, Türkiye, Hükümet ve halkın ilişkisinin medya üzerinden karşılıklı etkileşimi gibi güncel konu ve sorunlarla bağlantılı değil midir? Bu sorunun yanıtı radyo arşivleri, gazete taramaları, ikincil kaynaklarda sunulduğu üzere propagandanın yanı sıra kamuoyunun inşası (veya imâl edilmesi) bağlamında iktidar ve ona bağlı halklar arasında ne tür roller oynadığına ilişkin bulgulardadır. Radyo ve içeriği ulusal olsa bile düzenlenmesi ve bağlantıları uluslararasıdır. Radyo frekansı, başka medya türleri daha popüler olsa bile devlet tarafından frekans tahsisleriyle küresel ağlardaki yapıya eklenmiştir ve alınıp satılan değerli bir meta olarak varlığını ve önemini sürdürmektedir. Vincent Mosco'nun da belirttiği gibi 1990'lı yıllarda kişisel bilgisayar evlere ve ofislere girmiştir. Bilgisayar çağı var ise radyo çağı da var mıdır? Sayısal medya ile aracılanmış ağ toplumunun erken habercisi olan dönem, radyo yapma, radyo vericisi kurma, ağ oluşturma ile ilgilenen "radyocu çocuklar" ile başlamıştır. Mosco, bugün onların eşdeğerinin "bilgisayar korsanları" olduğunu söylerken, ancak antropologların korsanları "hilekarlar" olarak görebileceğini de eklemektedir. Radyo Çağı ölmüş olabilir ama radyo büyümeye devam etmektedir (2005). O halde, teknolojik araç, insanın toplumdaki diğer insanlarla iletişimini araclandırırken, "eski" ve popülerliğini yitiren araçlar da yok olmamakta, ihtiyaç duyulan işlev bakımından farklılıklar içererek var olmaya devam etmektedir. Kore Savaşı Dönemi'nde ulusal ve uluslararası haberin iletiminde, kamuoyunun düşüncelerini kristalize etmede radyo, önemli bir rol oynamıştır. Teknolojik belirlenimcilerin toplumun

gelişmişliğini ve gelişme potansiyelini belirlemede düştüğü hatadan kaçınmaya çalışarak, bu çalışmada radyonun Kore Savaşı gibi bir örnek üzerinden, uluslararası ve ulusal düzeyde kamuoyunu oluşturma bakımından üstlendiği rol sunulmuştur.

Kaynakça

ADELMAN K (1981), "Speaking of Amerika: Public Diplomacy in our Time", **Foreign Affairs**, Volume: 59 (4):920.

ADORNO Theodor W. and SIMPSON G. (1941), "On Popular Music" <http://www.bibliopedant.com/Mjcit3rlxNDtC8jS2Qs1>, 15.12.2014.

AHISKA Meltem (2005), **Radyonun Sihirli Kapısı: Garbiyatçılık ve Politik Öznellik**, İstanbul, Metis Yayınları.

AKARCALI Sezer (2003), **Radyo ve Televizyonda Türk Dış Yayınları**, Ankara, İmaj Yayınevi.

AKSOY Muammer (1960), **Partizan Radyo**, Ankara, Forum Yayınları.

ANALI Serdar (2013a, 15 Temmuz), **Kore Gazisi Osman Yaşar Eken İle Kore Savaşı Üzerine Yapılan Söyleşi**, Muharip Gaziler Derneği Binası, Ankara.

ANALI Serdar (2013b, 22 Temmuz), **Kore Gazisi Ali Cengiz Türkoğul İle Kore Savaşı Üzerine Yapılan Söyleşi**, Muharip Gaziler Derneği Binası, Ankara.

ANALI Serdar (2014) Kore Savaşı Sürecinde Siyasal Halkla İlişkiler ve Kamuoyu Oluşturma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) no: 358635, Ankara.

Ayın Tarihi (Ağustos 1950), Sayı: 201: 86-87.

BROCKETT Gavin D. (2003), *Betwixt And Between: Turkish Print Culture and The Emergence Of A National Identity 1945-1954*, Unpublished Doctoral Thesis, University Of Chicago, Illinois.

Bu Hafta Radyodan Neler Dinleyeceksiniz? (1950, 1 Temmuz), **Radyo Haftası**, Sayı: 6: 40-47.

Bu Hafta Radyodan Neler Dinleyeceksiniz? (1950, 28 Ekim), **Radyo Haftası**, Sayı: 23: 40-49.

CANKAYA Özden (2002), **Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi TRT 1927-2000**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

CAVIN S.E. (2008), "Adorno. Lazarsfeld & The Princeton Radio Project, 1938-1941", **Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association Annual Meeting**, Sheraton Boston and the Boston Marriott Copley Place, Boston, http://citation.allacademic.com/meta/p237089_index.html, 19.11.2014.

DORA Celal (1963), **Kore Savaşında Türkler 1950-51**, İstanbul, İsmail Akgün Matbaacılık.

FENİK Faruk (Hazırlayan) (1951, 23 Şubat), Kore’de bulunan Türk Birliğinden röportaj (Kayıt No: 104), Kore.

Foreign Relations of United States [FRUS], 1950, V: V: 1275-1277.

GÜLİZAR Jülide (1983), “Türkiye Radyoları”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt: 10: 2738-2747.

GÜLİZAR Jülide (2008), **Burası Türkiye Radyoları**, Ankara, Sinemis.

HÜRKUŞ Sevim (Hazırlayan) (1950, 21 Aralık), **Amerika’nın Sesi Radyosundan Alınan Kore’deki Askerlerimizin Konuşmaları** (Kayıt no: 372), Ankara, Ankara Radyosu.

KATZ Elihu (1987), “Communications Research Since Lazarsfeld”, **The Public Opinion Quarterly**, Volume 51(4), S:25-45.

KILÇIK Haluk (1991), **Adnan Menderes’in Konuşmaları, Demeçleri, Makaleleri** (İkinci Cilt), Ankara, Demokratlar Kulübü Yayınları.

KOCABAŞOĞLU Uygur (1980), **Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna** (TRT Öncesi Dönemde Radyonun Tarihsel Gelişimi ve Türk Siyasal Hayatı İçindeki Yeri), Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

KOLOĞLU Orhan (1992), **Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Kore’deki Kahramanlar (1951, 28 Nisan), **Radyo Haftası**, Sayı: 49: 32-35.

KOYAŞ Cemil (Hazırlayan) (1950, 15 Ekim), İlk Kore Yayını (Kayıt nu: 326-327), Ankara, Ankara Radyosu.

KOYAŞ Cemil (Hazırlayan) (1950, 22 Aralık), Kore’ye giden asker ailelerinin konuşmaları (Kayıt no: 236), Ankara, TRT Ankara Radyosu.

MCLUHAN Marshall (1964), **Understanding Media: Extensions of Man**. New York, McGraw-Hill.

MORRISON David (1978), “The beginnings of modern mass communication research”, **European Journal of Sociology**, Volume:19:347-359.

MOSCO Vincent (2005), **The Digital Sublime: Myth, Power and Cyberspace**.,Cambridge, The MIT Press.

ÖZTUNA Rüştü (Hazırlayan) (1950, 5 Aralık), **Kore’ye Giden Asker Ailelerinin Konuşmaları** (Kayıt no: 246), Ankara, Ankara Radyosu.

POLLAK Michael (1980), “Paul F. Lazarsfeld: A socio-intellectual biography”, **Knowledge**, Volume:2:157-177.

RAWNSLEY G.D. (1996), **Radio Diplomacy and Propaganda: The BBC and VOA in International Politics 1956-64**, Basingstoke, MacMillan.

SHULMAN H.C. (1990), **The Voice of America: Propaganda and Democracy**, Madison, The University of Wisconsin Press.

TBMM Tutanak Dergisi (24.V.1949), Dönem: VIII, Cilt: 19: 642-752.

TOKER Metin (1991), **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973 DP'nin Altın Yılları 1950-1954** (İkinci Baskı), Ankara, Bilgi Yayınevi.

TUĞRUL Semih (1975), **Türkiye'de Televizyon ve Radyo Olayları**, İstanbul, Koza Yayınları.

TÜRKOĞLU, Nurçay (1995), **Türk Reklamcılığının Popüler Tarihi: 1838-1980**, Evrensel Kültür: Aylık Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi içinde (şubat, sf.16). Sayı: 38 Mart 1995. İstanbul: Günay Matbaacılık.

ULUS Gazetesi (30 Haziran 1950 - 31 Aralık 1950 tarihleri arasında yayınlanan bütün gazeteler incelendi).

YAZGAN Teoman (2006), **Önce Radyo Vardı**, İstanbul, Tekin Yayınevi.

ZAFER Gazetesi (30 Haziran 1950 - 31 Aralık 1950 tarihleri arasında yayınlanan bütün gazeteler incelendi).

